

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการรับรู้และความเต็มใจที่จะจ่ายตามหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายของผู้ประกอบการไม้แกะสลักบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการธุรกิจไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวาย จำนวน 174 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการประมวลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

5.1 สรุปผลการวิจัย

บริบทของปัญหามลพิษที่เกิดจากการผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

บ้านถวายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ต่อมารัฐบาลให้ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักบ้านถวายได้เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ดีเด่นของจังหวัด ในปัจจุบันแหล่งผลิตแห่งนี้ยังได้ถูกส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย

ลักษณะที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพ หมู่บ้านถวายเป็นหมู่บ้านขนาดกลางอยู่ในเขตการปกครองหมู่ที่ 2 ในตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 19 กิโลเมตร ประชาชนมีอาชีพการเกษตร โดยอาศัยน้ำฝนและน้ำจากลำห้วยธรรมชาติ คือน้ำแม่ตาช้าง ปี พ.ศ. 2512 กรมชลประทานได้สร้างคลองส่งน้ำเข้ามายังพื้นที่

ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตไม้แกะสลัก ได้แก่ 1. ไม้ ส่วนใหญ่ผู้ผลิตจะรับซื้อมาจากชาวบ้านบางครั้งซื้อไม้แปรรูปจากโรงเลื่อยในจังหวัดเชียงใหม่ และต่างจังหวัด 2. น้ำ ปัจจุบันผู้ผลิตส่วนใหญ่ใช้น้ำประปา 3. อากาศ อากาศจัดเป็นทรัพยากรที่ผู้ผลิตได้มาฟรีๆและจำเป็นต้องใช้ในการผลิตอยู่ตลอดเวลา 4. เครื่องมือ / เครื่องจักร ที่สำคัญ ได้แก่ เลื่อย และค้อนไม้ 5. สารเคมี

กระบวนการผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวาย

1. การจัดหาไม้ ในปัจจุบันไม้ผู้ผลิตต้องไปหาซื้อหรือสั่งซื้อไม้จากต่างจังหวัด
2. ขั้นตอนการแกะสลัก เริ่มจากการขึ้นรูป และการจัดภาพ
3. ขั้นตอนการตกแต่งและทำสี

4. ขั้นตอนการติดกระจก

5. ขั้นตอนการลงรักปิดทอง

ปัญหาหมอลพิษจากกระบวนการผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวาย

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตไม้แกะสลัก ได้แก่

1. ฝุ่น ฝุ่นที่เกิดขึ้นมีปริมาณมากและฟุ้งกระจาย ผลกระทบคือ ผู้ผลิตจะรู้สึกระคายคอ มีอาการคันและระคายเคืองตา บางรายจะมีปัญหาเกี่ยวกับโรคทางเดินหายใจหรือมีอาการหอบหืด
2. ควัน เกิดจากการอบและการเผาไม้ ทำให้มีควันไฟและก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศเป็นสาเหตุของปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับโรคทางเดินหายใจเช่นกัน
3. ความร้อน จากการอบและเผาไม้ ทำให้มีปัญหากับโรคผิวหนังตามมา
4. เสียง จากการเลื่อยไม้คือ หูหนวก หรือหูตึง เสียสมาธิ โกรธ ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง
5. แสง ทำให้ในระยะยาวกลายเป็นปัญหาเกี่ยวกับสายตา
6. กลิ่น ในขั้นตอนการตกแต่ง ทำให้รู้สึกเหม็นหายใจไม่ค่อยได้ เวียนศีรษะ อาเจียน
7. ขยะ ทำให้มีผลกระทบโดยตรงต่อแรงงานในรูปของฝุ่น และกลิ่นเหม็น
8. สารเคมี ทำให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจหรือโรคผิวหนังและเนื้อเยื่อได้ผิวหนังรวมทั้งโรค

ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสุทัศน์ ยิ้มแย้ม และคณะ (4547) กล่าวว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับไม้แกะสลักได้ระบุว่า จากสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันมีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของคนในชุมชน กล่าวคือ การเปลี่ยนมาทำงานไม้แกะสลักมากขึ้นทำให้เกิดฝุ่นละอองจากการแกะไม้ ขัดไม้ ขัดเปลวทอง ได้สูดดมและสัมผัสกับสารเคมีมากขึ้น รวมทั้งการมีขยะสะสมเป็นจำนวนมาก เช่น กระจังสี สารเคมีที่เหลือจากการใช้ ฝุ่นไม้ เป็นต้น และจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนในชุมชนคือเมื่อภาวะเศรษฐกิจดี ในชุมชนมีการใช้รถยนต์มากทำให้เกิดอุบัติเหตุมากขึ้นและสิ่งสำคัญคือเกิดมลภาวะมากขึ้น ปัจจุบันการใช้สารเคมีในการเกษตรมากขึ้นและใช้วัสดุย่อยสลายยาก เช่น ถุงพลาสติกทำให้เกิดขยะสะสมมากขึ้นกล่าวได้ว่าแนวโน้มการเจ็บป่วยของคนในชุมชนปัจจุบันนี้แตกต่างไปจากอดีต ซึ่งมักจะเจ็บป่วยเป็นโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

การรับรู้และความเต็มใจที่จะจ่ายตามหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายของผู้ประกอบการในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายเป็นผู้จ่ายของผู้ประกอบการในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายเป็นผู้จ่ายของผู้ประกอบการในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้ประกอบการไม้แกะสลักบ้านถวายเป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี มีอายุการทำงานในการเป็นผู้ประกอบการไม้แกะสลักส่วนใหญ่ในระยะเวลา 7 -8 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญา ค่าใช้จ่ายต่อเดือนที่เกิดจากการประกอบกิจการไม้แกะสลักส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า 10,000 บาท ในด้านรายได้ต่อเดือนที่เกิดจากการขายผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 20,001 – 40,000 บาท

การรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ของผู้ประกอบการไม้แกะสลัก ผลจากการแจกแจงข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะ เป็นผู้จ่ายในระดับค่อนข้างสูง และไม่มียุทธศาสตร์ใดที่มีการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายอยู่ในระดับต่ำมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บันทิต วิญญรัตน์ (2540) ที่ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยอาศัยหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายของผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปาง ที่พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าวข้างต้น และได้สรุปว่าผู้บริหารอุตสาหกรรมจังหวัดลำปางส่วนใหญ่ตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากการณรงค์ของสื่อต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นด้วยต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยอาศัยหลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย

ความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการหากมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้ในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิต ผลจากการแจกแจงข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเต็มใจที่จะจ่ายหากมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้ในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิต อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ในส่วนในเรื่องความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการหากมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้ในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิต ผลจากการศึกษาพบว่าหากภาครัฐบาลมีการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบการที่ไม่สามารถบำบัดมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างที่มีความเต็มใจจ่ายเงินในส่วนนี้มีเหตุผลคือ เพื่อเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน แหล่งผลิต และสุขภาพ ของผู้ผลิต และนักท่องเที่ยวที่จะได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่ดี ส่วนเหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เต็มใจจ่ายคือ การผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายเป็นเพียงอุตสาหกรรมขนาดเล็กใช้เครื่องมือเครื่องจักรไม่มาก มีมลพิษน้อยย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสุขภาพของผู้ผลิตน้อย จึงไม่ควรถูกต้องจ่ายเงินค่าบำบัดมลพิษอีก

เงินที่รัฐบาลเก็บจากผู้ประกอบการที่ไม่สามารถบำบัดมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นว่ารัฐบาลควรนำเงินที่เก็บได้ไปติดตั้งเครื่องบำบัดมลพิษ

ให้กับแหล่งผลิต เพราะจะเป็นการใช้เงินได้ตรงประเด็นมากที่สุด เนื่องจากเงินที่จ่ายไปนั้นเกี่ยวข้องกับ
กับการจัดการมลพิษ

ส่วนผู้ประกอบการมีความยินดีที่จะจ่ายเงินให้แก่รัฐบาลหากผู้ประกอบการไม่สามารถบำบัด
มลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างจะไม่นำรายจ่ายส่วนนี้เข้าไปบวก
เป็นต้นทุนในการผลิต เหตุผลเพราะหากบวกเข้าไปจะทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และราคาขาย
สินค้าก็จะต้องเพิ่มขึ้น ย่อมจะทำให้ขายสินค้าได้น้อยลง ส่วนกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความเห็นว่า
ต้องนำเงินที่จ่ายไปนั้นมาบวกเข้าเป็นต้นทุนในการผลิตด้วย เพราะเป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น หากต้องการ
ได้กำไรเท่าเดิมราคาขายสินค้าก็ต้องปรับตัวสูงขึ้นตาม หากผู้ประกอบการต้องเลือกระหว่างการจ่าย
ค่าธรรมเนียมให้กับรัฐบาลเพื่อรัฐบาลจะได้จ่ายเงินในส่วนนี้ไปใช้ในการติดตั้งระบบบำบัด
มลสารรวม กับการที่จะต้องติดตั้งหรือปรับปรุงระบบบำบัดมลสารของตนเองให้ได้มาตรฐาน กลุ่ม
ตัวอย่างเลือกที่จะติดตั้งหรือปรับปรุงระบบบำบัดมลสารของตนเอง และอีกส่วนเลือกจ่าย
ค่าธรรมเนียม กลุ่มตัวอย่างที่เลือกจะติดตั้งหรือปรับปรุงระบบบำบัดมลสารของตนเองมีเหตุผลคือ
การติดตั้งระบบบำบัดมลสารเองอาจประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากกว่าการจ่ายเงินให้แก่รัฐบาล ส่วนกลุ่ม
ตัวอย่างที่เลือกจะจ่ายค่าธรรมเนียมมีเหตุผลคือ ตนเองไม่มีความรู้เรื่องการบำบัดมลสารหรือการ
ติดตั้งเครื่องบำบัดมลสารรวม หากต้องจัดการเองอาจจะเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์หรืออาจจะใช้ได้
อย่างไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เมื่อเทียบกับการจ่ายให้แก่รัฐบาลการจัดการมลสารรวมจะมี
ประสิทธิภาพและได้ผลดีกว่า

การที่ภาครัฐบาลมีการนำหลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) มาใช้เพื่อช่วยลดปัญหา
มลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิต กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการควรให้ความ
ร่วมมือ ซึ่งมีความเห็นว่าเป็นการรักษาสุขภาพของผู้ผลิต ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นว่าการ
ร่วมมือ มีเหตุผลคือ การผลิตไม้แกะสลักบ้านถวายเป็นการผลิตในครัวเรือนหรือเป็นอุตสาหกรรม
ขนาดเล็ก มีมลสารเกิดขึ้นน้อย ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพไม่มากนัก จึงไม่
จำเป็นต้องจ่ายเงินใดๆหรือดำเนินการอะไรให้กับรัฐบาลอีก

**ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายและความเต็มใจที่จะจ่ายของ
ผู้ประกอบการ**

จากผลการศึกษาในการหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย
และความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการที่ตอบเต็มใจจ่ายมีการรับรู้ถึง
หลักการ PPP ในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เต็มใจจ่าย และข้อมูลของความเต็มใจจ่ายของ
ผู้ประกอบการนั้นมีลักษณะแปรผกผันหรือมีลักษณะตรงข้ามกัน คือ ความเต็มใจจ่ายของ
ผู้ประกอบการจะมากขึ้นเมื่อมีระดับการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP)สูงขึ้น ส่วนความ

ไม่เต็มใจจ่ายของผู้ประกอบการจะมากขึ้นเมื่อมีระดับการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP) ต่ำลง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ศึกษาการรับรู้และความเต็มใจที่จะจ่ายตามหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายของผู้ประกอบการไม้แกะสลักบ้านถวาย ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.2.1 บริบทของปัญหามลพิษที่เกิดจากการผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวาย

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตไม้แกะสลัก ได้แก่

1. ฝุ่น ซึ่งเป็นมลสารที่เกิดขึ้นเหมือนกับการผลิตไม้แกะสลักจากแหล่งอื่น เกิดการฟุ้งกระจาย นอกจากนี้ยังมีละอองสีที่เกิดจากการพ่นสี ผลกระทบคือ จะรู้สึกระคายคอ มีอาการคันและระคายเคืองตา ผู้ผลิตบางคนป่วยเป็นโรคปอด หายใจไม่สะดวก หอบและเหนื่อยง่าย
 2. ควัน เกิดจากการอบหุ่นไม้ก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจได้เช่นกัน
 3. ความร้อน จากการอบและเผาหุ่น ทำให้เกิดผดผื่นตามผิวหนังหรือกลายเป็นโรคผิวหนังจะพบในเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของแรงงานกลุ่มนี้
 4. เสียง เสียงดังจากการเลื่อยไม้ทำให้มีอาการหูตึง เกิดอารมณ์หงุดหงิด เสียสมาธิ และประสิทธิภาพในการทำงานลดลง
 5. แสง เพราะส่วนใหญ่มักใช้หลอดไฟฟ้าที่ไม่สว่างมากทำให้ต้องใช้สายตาเพ่งมองเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนกลางคืนจะมีการนํางานไปทำต่อที่บ้าน
 6. กลิ่น โดยเฉพาะขั้นตอนการตกแต่ง เริ่มแรกจะรู้สึกเหม็นจนหายใจไม่ค่อยได้ เวียนศีรษะ บางรายถึงกับอาเจียน แต่เมื่อทำงานไประยะหนึ่งก็เกิดความเคยชิน
 7. ขยะ ขยะที่เกิดขึ้นเนื่องจากหมู่บ้านไม่มีระบบกำจัดขยะรวม คนในชุมชนต้องกำจัดขยะเอง ซึ่งเป็นการกำจัดที่ผิดวิธีย่อมมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา
 8. สารเคมี ทำให้เกิดอันตรายจากการสูดดมหรือหายใจเอาสารเหล่านี้เข้าไป
- มลสารต่างๆที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตไม้แกะสลักย่อมทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปจนอาจกลายเป็นปัญหาได้ ซึ่งมนัส สุวรรณ (2539) กล่าวว่า โดยทั่วไปมลสารแบ่งออกเป็นมลสารที่ไม่มีขีดจำกัดและมลสารที่มีขีดจำกัดในการทำอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต และระดับขั้นของอันตรายจากน้อยไปมากคือ เกิดการรบกวนหรือทำลายความสวยงามตามธรรมชาติ ทรัพย์สิน ชีวิตพืชและสัตว์ สุขภาพอนามัยของมนุษย์ ลักษณะทางพันธุกรรมและ/หรือการขยาย

พันธ์ของมนุษย์ และทำลายระบบนิเวศที่สำคัญของท้องถิ่น ภูมิภาค หรือของโลก ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุสำคัญมักเกิดจาก การเผาไหม้เมื่อใช้พลังงานในการผลิต และเกิดจากขั้นตอนของการผลิต

5.2.2 การรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ของผู้ประกอบการ

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าของความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ของผู้ประกอบการไม้แกะสลัก ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ผู้สร้างมลพิษจะต้องจ่ายเงินส่วนหนึ่งเพื่อควบคุมหรือป้องกันมลพิษ เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายจากผู้ก่อมลพิษ ซึ่งตรงกับข้อมูลของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2542) ที่กล่าวว่าราคามลพิษคือราคาของมลพิษที่ผู้ก่อจะต้องจ่ายในการใช้บริการจากสิ่งแวดล้อม ราคานี้จะถูกบวกเข้าไปในการคำนวณต้นทุนและผลประโยชน์ของผู้ก่อมลพิษ นอกจากนี้ผู้ประกอบการมีความเห็นว่าไม่จำเป็นที่สถานประกอบต้องจ่ายค่าธรรมเนียมหากสามารถปรับปรุงระบบบำบัดมลสารให้ได้ตามมาตรฐาน และเนื่องจากแหล่งผลิตของตนเองเป็นเพียงการผลิตขนาดเล็กไม่สร้างปัญหามาก รัฐบาลจึงไม่ควรเก็บเงินในส่วนนี้อีก

จากการที่ผู้ประกอบการมีความเห็นว่าการใช้ทรัพยากรแบบได้เปล่าเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม อาจเนื่องมาจากการที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมีราคาที่ไม่ชัดเจนเหมือนสินค้าทั่วไป ทำให้ขาดความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นที่จะต้องคิดมูลค่าให้กับสิ่งแวดล้อมซึ่งตรงกับแนวคิดของ สมพร อิศวิลานนท์ (2541) ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นทั้งปัจจัยการผลิตและสร้างอรรถประโยชน์โดยตรงแก่มนุษย์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรตระหนักถึงมูลค่าของสิ่งเหล่านี้ที่มีต่อสังคม หากผู้ประกอบการให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมมาก ความคิดเห็นที่ว่าประโยชน์ที่จะเกิดจากการลดมลพิษ และความเต็มใจที่จะจ่ายย่อมมีมูลค่าสูงตามไปด้วย หรือหากรัฐบาลให้เงินอุดหนุนก็ย่อมช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตเพื่อควบคุมการจัดการมลพิษให้ได้มาตรฐานเช่นกัน

ผู้ประกอบการเห็นด้วยกับหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้ก่อมลภาวะมีความระมัดระวังในการผลิต เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2543) ที่กล่าวว่าควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษเห็นความสำคัญในการลดปริมาณของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต โดยนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้ จะทำให้ผู้ก่อมลพิษหันมาปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อลดมลพิษให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

การที่ผู้ผลิตทุกรายมีส่วนก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และการเก็บภาษีมลพิษจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคของประชาชนได้ ผู้ประกอบการเห็นด้วยในระดับปานกลาง เพราะจะทำให้ผู้บริโภคเพื่อให้หันไปใช้สินค้าที่มีขั้นตอนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของเงินที่ได้

จากการเก็บภาษีมลพิษที่รัฐบาลจะนำมาตั้งโรงงานบำบัดมลพิษรวม จะช่วยให้ต้นทุนในการกำจัดมลพิษต่อหน่วยลดลงได้ พบว่ามีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการยังเห็นถึงความสำคัญของปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่มีสาเหตุจากผลิต เนื่องจากเป็นการผลิตในลักษณะของอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ของเสียมีน้อยจนไม่ก่อให้เกิดปัญหา จึงไม่มีความจำเป็นเท่าที่ควรในการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ แม้ว่ารัฐบาลจะนำเงินที่ได้มาตั้งโรงงานบำบัดมลพิษรวมก็ตาม ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2541) ที่กล่าวว่าระบบเศรษฐศาสตร์เป็นระบบเปิด หมายถึง ทุกกระบวนการของการผลิตและการบริโภคจะมีของเสียหรือมลสารหลังไหลออกมาจากระบบตลอดเวลา และกรมควบคุมมลพิษ (2540) กล่าวว่า การนำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการควบคุมการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและช่วยลดปัญหามลพิษได้ เช่น การสร้างสิ่งจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ การปรับราคาสินค้าให้สอดคล้องกับราคาคำนวณจริงทางสิ่งแวดล้อม การปรับโครงสร้างการเก็บภาษีสินค้าที่ก่อมลพิษ เพื่อให้ประชาชนลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือยและก่อให้เกิดปัญหาในการกำจัดหันทนนิยมใช้ Clean Product

ผลจากการแจกแจงข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ในระดับค่อนข้างสูง ถึงร้อยละ 54.00 เพราะจะเป็นการช่วยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งถือว่ามีความสำคัญ เพราะแต่ละบุคคลจะเลือกรับรู้เฉพาะข้อมูลที่ตรงกับความต้องการและความพอใจ การแปลความหมายของสิ่งเร้าก็จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม (Kast, F.L., Rosenweig, 1985) จึงแสดงถึงความเข้าใจต่อหลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ของผู้ประกอบการว่า ผู้ประกอบการที่สร้างมลพิษจะต้องเป็นผู้รับภาระในการออกค่าใช้จ่ายเพื่อใช้ในการป้องกันและกำจัดมลสารที่เกิดขึ้น และไม่มีกลุ่มตัวอย่างใดที่มีการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายอยู่ในระดับต่ำมากเลย

5.2.3 ความเต็มใจที่จะจ่ายตามหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ของ

ผู้ประกอบการ

ความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการหากมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP) มาใช้ในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิต จำนวน 10 ข้อ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เต็มใจมากที่จะต้องถูกเรียกเก็บค่าบริการหรือค่าธรรมเนียมในการบำบัดมลพิษหากมีการบังคับใช้ในอนาคต หากกิจกรรมผลิตสินค้าที่ก่อมลภาวะในระดับที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและต่อคนในชุมชน ก็ยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการจัดการมลพิษ การปรับปรุงหรือสร้างระบบกำจัดของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตหากรัฐบาลขอความร่วมมือว่าต้นทุนการผลิตจะสูงขึ้นก็ตาม การเสนอราคาที่ไม่ต่ำจนเกินไปในการจ่ายเป็นค่าการจัดการมลพิษเพราะราคานั้นเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น การ

ปฏิบัติตามหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP) ในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม และเต็มใจมากที่สุดที่ใช้หลักการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ผู้ประกอบการทุกคนควรให้ความร่วมมือ

ผลจากการแจกแจงข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเต็มใจที่จะจ่ายหากมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP) มาใช้ในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิต อยู่ในระดับค่อนข้างสูง คิดเป็นร้อยละ 47.70 ซึ่งปาริชาติ สนวนใจ (2532) ได้กล่าวถึงความเต็มใจที่จะจ่ายว่าเป็นไปเพื่อการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายความว่าผู้ประกอบการไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายมีความต้องการที่จะปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับสูง เช่นกัน นอกจากนี้ อูรารัตน์ วรรณระจิติกุล (2543) กล่าวว่า หลักการนี้กำหนดว่า ผู้ก่อให้เกิดมลพิษควรเป็นผู้รับภาระโดยการออกค่าใช้จ่ายเพื่อป้องกันและควบคุมมลพิษ เพื่อเป็นหลักประกันว่าสภาพแวดล้อมจะคงอยู่ในสภาพที่ยอมรับได้ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย(2542) กล่าวว่า ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องอาศัยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยราคามลพิษ เงินอุดหนุน ระบบเงินมัดจำและการจ่ายคืน การสร้างตลาด และแรงจูงใจโดยการบังคับทางกฎหมาย ซึ่งหมายถึงหากผู้ประกอบการมีความเต็มใจที่จะจ่ายในระดับสูง แสดงว่าผู้ประกอบการยอมเต็มใจที่จะปฏิบัติตามหลักการทางด้านเศรษฐศาสตร์ดังที่กล่าวมาในข้างต้นในระดับสูงด้วยเช่นกัน

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ ในประเด็นเกี่ยวกับความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการหากมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้ในการจัดการมลพิษของแหล่งผลิต ผลของการวิจัยพบว่า หากภาครัฐบาลมีการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบการที่ไม่สามารถบำบัดมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินในส่วนนี้ โดยเหตุผลของความเต็มใจจ่ายส่วนใหญ่คือ เพื่อเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน และของแหล่งผลิต อีกทั้งยังเป็นการรักษาสุขภาพอนามัยของผู้ผลิต และนักท่องเที่ยวก็จะได้เห็นหรือสัมผัสกับบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมที่ดี เหตุผลส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เต็มใจจ่ายเงินคือ การผลิตไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายเป็นเพียงอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นการผลิตในครัวเรือน ใช้เครื่องมือเครื่องจักรไม่มาก มีมลพิษน้อยย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสุขภาพของผู้ผลิตน้อยเช่นกัน จึงไม่ควรถูกต้องจ่ายเงินค่าบำบัดมลพิษอีก รัฐบาลควรจะไปเรียกเก็บจากโรงงานที่มีขนาดใหญ่มากกว่า

เงินที่รัฐบาลเก็บจากผู้ประกอบการที่ไม่สามารถบำบัดมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่ารัฐบาลควรนำเงินที่เก็บได้ไปติดตั้งเครื่องบำบัดมลพิษให้กับแหล่งผลิต เพราะจะเป็นการใช้เงินได้ตรงประเด็นมากที่สุด เนื่องจากเงินที่จ่ายไปนั้นเกี่ยวข้องกับจัดการมลพิษ

หากผู้ประกอบการมีความยินดีที่จะจ่ายเงินให้แก่รัฐบาลหากไม่สามารถบำบัดมลพิษได้ตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่นำรายจ่ายส่วนนี้เข้าไปบวกเป็นต้นทุนในการผลิต เหตุผลเพราะหากบวกเข้าไปจะทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และราคาขายสินค้าก็จะต้องเพิ่มตามย่อมจะทำให้ขายสินค้าได้น้อยลง และลูกค้าส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการซื้อสินค้าในราคาเดิม อาจทำให้รายได้ของร้านลดลง กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความเห็นว่าต้องนำเงินที่จ่ายไปนั้นมาบวกเข้าเป็นต้นทุนในการผลิตด้วย เพราะเป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น หากต้องการได้กำไรเท่าเดิมราคาขายสินค้าก็ต้องปรับตัวสูงขึ้น เพราะหากไม่บวกเข้าไปอาจทำให้กิจการขาดทุนได้

หากผู้ประกอบการต้องเลือกระหว่างการที่จะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเพื่อรัฐบาลจะได้นำเงินในส่วนนี้ไปใช้ในการติดตั้งระบบบำบัดมลสารรวม กับการที่จะต้องติดตั้งหรือปรับปรุงระบบบำบัดมลสารของตนเองให้ได้มาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกที่จะติดตั้งหรือปรับปรุงระบบบำบัดมลสารของตนเองแทนการจ่ายค่าธรรมเนียมให้กับรัฐบาล เพราะมีเหตุผลคือ การติดตั้งเองอาจจะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากกว่าการจ่ายเงินให้แก่รัฐบาล เนื่องจากหมู่บ้านถวายเป็นแหล่งผลิตไม้แกะสลักในลักษณะของอุตสาหกรรมในครัวเรือนเกิดมลสารน้อยอาจจะไม่ต้องใช้เครื่องบำบัดขนาดใหญ่หรือมีประสิทธิภาพสูงหรือมีราคาแพงๆ อีกทั้งผู้ประกอบการยังทราบค่าใช้จ่ายที่แน่นอนถูกต้องตามความเป็นจริง ทำให้สามารถควบคุมหรือกำหนดค่าใช้จ่ายได้เอง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจะจ่ายค่าธรรมเนียม ส่วนใหญ่มีเหตุผลคือ การที่ไม่มีความรู้เรื่องการบำบัดมลสารหรือการติดตั้งเครื่องบำบัดมลสารรวม หากต้องจัดการเองอาจจะเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์หรืออาจจะใช้ได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพมากนัก แต่หากจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่รัฐบาล การจัดการมลสารรวมจะมีประสิทธิภาพมากกว่าและได้ผลดีกว่า เนื่องจากรัฐบาลมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง

การที่ภาครัฐบาลมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้เพื่อช่วยลดปัญหามลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการควรให้ความร่วมมือ ส่วนใหญ่มีเหตุผลคือ เพื่อเป็นการรักษาสุขภาพของผู้ผลิตเอง หากไม่ยอมเกิดการเจ็บป่วยก็ต้องมีการจัดการมลสารที่ดี หากจัดการเองไม่ได้ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของทางกฎหมาย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นว่าจะไม่ควรร่วมมือหากรัฐบาลมีการนำหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายมาใช้ ส่วนใหญ่มีเหตุผลคือ การผลิตไม้แกะสลักบ้านถวายเป็นการผลิตในครัวเรือนหรือเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีมลสารเกิดขึ้นน้อย ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพไม่มากนัก จึงไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินใดๆหรือดำเนินการใดๆให้กับรัฐบาลอีก

5.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ต่อความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการ

จากผลการศึกษานี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ประกอบการไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายเป็นมีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) เมื่อแยกเป็นคำถามในประเด็นต่างๆ ซึ่งการตอบเห็นด้วยของผู้ประกอบการอาจเกิดจากการคำนึงถึงปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมโดยรวมแล้วทำให้มองเจาะจงมาที่แหล่งผลิตของตนเองว่าแม้จะเป็นการผลิตในครัวเรือนก็ตามย่อมจะมีของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมตลอดเวลา จากการศึกษาที่ผู้ประกอบการคิดว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไม่มีราคาที่ชัดเจนเหมือนสินค้าทั่วไปทำให้ขาดความตระหนักถึงคุณค่าและความจำกัดของสิ่งแวดล้อมจึงเกิดการผลิตที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย และมีขั้นตอนการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน

เนื่องจากปัญหามลพิษส่วนหนึ่งเกิดจากกิจกรรมการผลิตของผู้ประกอบการไม้แกะสลักจึงควรแก้ไขที่ต้นเหตุ คือการให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์ให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางแก้ไข การปลูกฝังการให้ความร่วมมือแก่รัฐบาลในนโยบายต่างๆไม่ที่จะเป็นการเก็บภาษีมลพิษ การให้ติดตั้งเครื่องบำบัดมลพิษ เป็นต้น หลักการทางด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อประเมินผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมให้มีความเป็นตัวเงินในลักษณะของต้นทุนหรือผลประโยชน์ของกิจการ ผู้ประกอบการอาจมีความเห็นว่าการแนวคิดความเต็มใจที่จะจ่ายตามหลักการ PPP เป็นแนวคิดที่นำมาใช้เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ ทำให้เราทราบว่าผู้สร้างมลภาวะเต็มใจที่จะจ่ายค่าปรับ ค่าธรรมเนียม ค่ามัดจำ ค่าภาษี ฯลฯ หรือไม่น้อยเพียงใด ซึ่งจะขึ้นอยู่กับการรับรู้ในหลักการ PPP ดังผลการศึกษาจากตารางที่ 8- 22 ที่พบว่าผู้ประกอบการที่มีความเต็มใจจ่ายจะมีการรับรู้ในลักษณะของการตอบเห็นด้วยกับหลักการเป็นส่วนใหญ่ และผู้ตอบไม่เต็มใจจ่าย คือผู้ที่ไม่เห็นด้วยหรือเห็นด้วยปานกลางกับหลักการดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่

แม้ว่าผู้ผลิตบางรายจะมีความรู้เรื่องมลพิษก็ตาม แต่เนื่องจากการมี “ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ จึงทำให้ผู้ประกอบการบางรายตอบไม่เต็มใจจ่าย ซึ่งส่วนใหญ่ของผู้ที่ตอบไม่เต็มใจจ่าย คือผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับหลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย (PPP) ในระดับปานกลางและไม่เห็นด้วยในคำถามบางข้อ อาจเป็นเพราะไม่มีการคำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและนโยบายของรัฐบาลจนทำให้ประเด็นดังกล่าวถูกมองข้ามไป หรืออาจมองว่าสถานประกอบการแต่ละแห่งมีการใช้ทรัพยากร วิธีการผลิต และการจัดการมลพิษที่แตกต่างกัน ปัญหามลพิษอาจไม่เกิดขึ้นจากแหล่งผลิตขนาดเล็กที่มีลักษณะเป็นการผลิตในครัวเรือนอย่างการผลิตไม้แกะสลักบ้านถวาย อีกทั้งการดำเนินการเพื่อป้องกันมลพิษจำเป็นต้องใช้เงิน หากเป็นเงินที่มากจนเกินไปอาจทำให้

ผู้ประกอบการขาดทุน แม้ผู้ประกอบการจะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากเพียงใดก็ตามความเต็มใจจ่ายย่อมลดลงเพราะค่าใช้จ่ายในส่วนนี้มีผลต่อรายได้ และการไม่เข้าใจในประเด็นคำถามอาจมีผลต่อการตอบ “ไม่เต็มใจจ่าย” ได้เช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่ายและความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ประกอบการ โดยวิธีการ Crosstabulation พบว่า ผู้ประกอบการที่ตอบเต็มใจจ่ายมีการรับรู้ถึงหลักการ PPP ในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เต็มใจจ่าย และจากค่า Pearson Correlation ของความเต็มใจจ่าย และการรับรู้หลักการ PPP มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกตัวแปร แสดงว่าข้อมูลของความเต็มใจจ่ายของผู้ประกอบการนั้นมีลักษณะแปรผกผันหรือมีลักษณะตรงข้ามกันคือ ความเต็มใจจ่ายของผู้ประกอบการจะมากขึ้นเมื่อมีระดับการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP)สูงขึ้น ส่วนความไม่เต็มใจจ่ายของผู้ประกอบการจะมากขึ้นเมื่อมีระดับการรับรู้หลักการผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP)ต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ในลักษณะ Crosstabulation

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านถวายควรสนับสนุนการลดปริมาณของเสียที่เกิดจากการผลิตไม้แกะสลัก และให้มีการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่โดยใช้มาตรการทางด้านเศรษฐศาสตร์รวมทั้งมาตรการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย(PPP) ให้มีระบบเรียกคืนซากของเสียอันตรายซากบรรจุภัณฑ์ วัสดุเหลือใช้ ตลอดจนส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมที่รองรับการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ในลักษณะการให้เงินอุดหนุน หรือเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น
2. รัฐบาลควรส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาควบคุมหรือแทรกแซงทางด้านเศรษฐศาสตร์ในกิจกรรมการผลิตที่มีการปล่อยของเสียโดยการขาดการจัดการที่ดี เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ผลิตโดยอาจจัดอบรมให้ผู้ประกอบการได้มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินค่าเป็นตัวเงินเกี่ยวกับประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม
3. ปรับปรุงโครงสร้างการเก็บภาษีสินค้าที่ก่อให้เกิดมลพิษ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่ฟุ่มเฟือย และก่อให้เกิดปัญหาในการกำจัด เพื่อการหันมานิยมใช้ Clean Product โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจออกเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นมาบังคับใช้
4. ผู้ผลิตไม้แกะสลักควรมีการป้องกันสุขภาพของตนเองให้มากขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน เช่น ใช้ผ้าปิดปากและจมูก ใส่ถุงมือเมื่อต้องสัมผัสกับสารเคมี และควรมีการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการมลสารที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนน้อยที่สุด

5. เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมลสารจากแหล่งผลิต ควรเข้ามาให้คำแนะนำ อบรม หรือให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีการผลิตไม้แกะสลัก ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลสาร เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถประกอบอาชีพ หรือใช้ชีวิตประจำวันต่อไปได้โดยไม่เจ็บป่วยและไม่สร้างมลพิษให้กับสิ่งแวดล้อม และควรปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งความรับผิดชอบ ความจำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมาย การให้ความร่วมมือแก่รัฐบาลหากไม่สามารถจัดการมลสารจากแหล่งผลิตของตนเองได้

6. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมลพิษจากแหล่งผลิตควรให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับความจำเป็นของการปฏิบัติตามหลักผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย เช่นการจ่ายเงินเพื่อใช้ในการจัดการมลพิษ เพราะการรับรู้ต่อหลักการดังกล่าวมีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อใช้ในการจัดการมลพิษ ดังที่กล่าวไว้ในผลการศึกษาดังกล่าวไว้

5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการเก็บข้อมูลควรใช้คำถามที่เข้าใจง่าย ควรมีการแนะนำตนเองและบอกถึงวัตถุประสงค์ในการมาเก็บข้อมูลให้ชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดควรใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามนานพอสมควร หรือผู้วิจัยเป็นผู้อ่านคำถามให้กลุ่มตัวอย่างฟังในขณะที่ผลิตสินค้าและบันทึกคำตอบแทนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อไม่เป็นการรบกวนเวลาทำงานของกลุ่มตัวอย่างมากเกินไป

2. ควรศึกษาการใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจไม้แกะสลัก และเปรียบเทียบผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อมีการใช้และไม่ใช้หลักการดังกล่าว

3. ควรให้ผู้ประกอบการธุรกิจไม้แกะสลักเสนอราคาที่เต็มใจจ่ายเพื่อใช้ในการจัดการมลพิษของชุมชน ซึ่งเป็นราคาที่คิดว่าเหมาะสมในการจัดเก็บค่าบำบัด และกำจัดมลพิษในลักษณะของค่าธรรมเนียมหรือค่าบริการ ตลอดจนการชดเชยค่าเสียหายสำหรับผู้ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม